

Πράξη πολιτικής σκοπιμότητας

Της **ΛΙΝΑΣ ΛΟΥΠΗ**

Η απόφαση του Αρείου Πάγου είναι σίγουρα μια δίκαιωση για τους απογόνους των Εξι πολιτικών και στρατιωτικών που εκτελέστηκαν το πρωί της 15ης Νοεμβρίου με την κατηγορία της «εσχάτης προδοσίας». Η «αθωότητα» τους όμως είναι ήδη γνωστή. «Του Ελληνισμού η σκληρότατη Επικρατεία ηξίωσε την θυσία», έγραψε, αμέσως μετά την εκτέλεση, το Ελεύθερον Βήμα. Είναι κοινός τόπος ότι η τιμωρία των «ενόχων» της καταστροφής, που βρέθηκαν στα πρόσωπα των Εξι εκτελεσθέντων, ήταν κατ' εξοχήν πράξη πολιτικής σκοπιμότητας. Ήταν αναγκαίο να δοθεί απάντηση στο ερώτημα «τις πταίει», που έθετε η οργισμένη κοινή γνώμη και, κυρίως, το στράτευμα. Επρεπε να βρεθούν συγκεκριμένοι υπαίτιοι της καταστροφής, και η προδοσία ήταν ο καλύτερος τρόπος για να αφομοιώσουν οι Έλληνες τη μεγάλη τους ήττα. Επομένως, η δίκη πέτυχε απόλυτα τον πολιτικό στόχο της. Η απόφαση ικανοποίησε το κοινό αίσθημα και αποσόβησε τον κίνδυνο περαιτέρω αναταραχών. Η ιστορική έρευνα λοιπόν έχει δώσει, και εξακολουθεί να δίνει, τις απαντήσεις της για τη Δίκη των Εξι.

Οι δικαστικοί λειτουργοί με την πρωτοφανή απόφαση τους επέδωξαν μόνο να απαλλάξουν από το στίγμα της προδοσίας τους απογόνους των εκτελεσθέντων ή να ξαναγράψουν την Ιστορία; Η απόφαση ενός δικαστηρίου για ένα ιστορικό γεγονός που συνέβη πριν από περίπου έναν αιώνα, τι θα προσθέσει στις ιστορικές μας γνώσεις; Όπως έχει ήδη αναφερθεί («Το Βήμα», 14/2/2010) μάλιστα πρέπει να τη ξαναδικάσουμε τον Κολοκοτρώνη για να τον αθωώσουμε; Η πανεκδικασία της υπόθεσης Μπελογιάννη θα άλλαζε την εικόνα του στη συλλογική μνήμη; Η Ιστορία δεν εξαρτάται από ένα δικαστήριο.

Η Λίνα Λούπη είναι επίκουρη καθηγήτρια Νεώτερης Ιστορίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο

Ο αρχιστράτηγος **Γεώργιος Χατζιζανέστης** (δεξιά) απολογείται

Η τελική απόφαση είναι της Ιστορίας

Του **ΝΙΚΟΥ ΠΑΠΑΔΑΚΗ**

Μια κορυφαία ιστορική στιγμή του 20ού αιώνα, ένα πολυσύνθετο θέμα με ιδιαίτερες πολιτικές, κοινωνικές και στρατιωτικές προεκτάσεις δεν είναι δυνατόν να αποτελέσει αντικείμενο νέας δικαστικής διαδικασίας. Αυτή εξακολουθεί να είναι η άποψή μας και μετά την απόφαση του Αρείου Πάγου για τη Δίκη των Εξι. Όταν άρχισε η διαδικασία επανάλιψης της δίκης είχαμε προειδοποιήσει με επιστολή μας τον Αρείου Πάγου ότι η επανάλιψη προς αποκατάσταση αδικιών νοείται μόνον όταν παρίσταται εφικτή η επανεπίμψη των αποδεικτικών μέσων (ή η εκτίμηση νέων) μέσα σε πλαίσιο εκφορικής συναφούς ή πάντως συμβατό προς το οποίο είχε διεξαχθεί

η αρχική δίκη, δηλαδή όταν είναι δυνατό να υπεισέλθει ο σημερινός δικαστής στη θέση του προηγούμενου και να διορθώσει τυχόν λάθη του. Αντίθετα, δίκες εξ ορισμού πολιτικές, δηλαδή δίκες των οποίων η διαδικασία, το αντικείμενο και η έκβαση είχαν επικρατήσει από το πλαίσιο συγκεκριμένης και ήδη διαφιλοβιότητα παρωχημένης πολιτικής συγκυρίας, είναι αδιανότο να επαναλαμβάνονται υπό όρους κοινής ποινικής δικονομίας, ως εάν αφορούσαν μίαν ανθρωποκτονία που πρέπει να επανεκδικασθεί επειδή ανευρέθη και ομολόγησε ο πραγματικός ένοχος. Αν μπορούσε να επαναληφθεί η Δίκη των Εξι, τότε γιατί όχι και του Παναγιώτη, του Μπελογιάννη, των κινηματιών του 1935, του Κολοκοτρώνη, του Σοκράτη; Ή και έπειτα από λίγα χρόνια των πρωταγωνιστών της επτάχρονης τυραννίας; Με λάθη μας πληροφορούμαστε

σήμερα ότι η περίφημη «επανάληψη» της διαδικασίας προχώρησε τελικά σε μονομερή υιοθέτηση των απόψεων της μίας πλευράς, που επίμονα και πληθωρικά διατύπωσε. Ουσιαστικά χωρίς δίκη, χωρίς αντίλογο με παρουσία μόνη τη μία πλευρά διατυπώνει μια ιδιότυπη «αθωωτική άποψη», με προσθήκη της διά της «παράγραφης» λύσης του θέματος. Είναι προφανές ότι το Ανώτατο Δικαστήριο της χώρας με νομικοφανείς διαδικασίες εξέδωσε μια απόφαση, η οποία δεν προσφέρει τίποτα στην ιστορική αλήθεια, την πολιτική ισορροπία ή στη μνήμη κανενός. Παρά ταύτα, εμείς διατηρούμε την άποψή μας: Η τελική απόφαση ανήκει στη κρίση της Ιστορίας.

Ο Νικόλαος Παπαδάκης είναι γενικός διευθυντής Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών & Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» (Χανιά)

Εκτόνωση λαϊκής οργής

Του **ΘΑΝΟΥ ΒΕΡΕΜΛΗ**

Το κατηγορητήριο στη Δίκη των Εξι ήταν απολύτως σαφές. Η κατηγορία κατά των πέντε πολιτικών και του αρχιστράτηγου των ελληνικών δυνάμεων στη Μικρασία Χατζιζανέστη, ότι παρέδωσαν με τη θέλησή τους τα ελληνικά εδάφη στον εχθρό, δεν ευσταθεί. Πρώτον διότι η Σμύρνη δεν υπήρξε ελληνικό έδαφος με καμιά συνθήκη, απλώς η Ελλάδα έλαβε εντολή να τηρήσει τον νόμο και την τάξη για μια πενταετία. Και δεύτερον διότι βεβαίως η Καταστροφή δεν υπήρξε εσκεμμένη ενέργεια των κατηγορουμένων. Αντίθετα, η Ανατ. Θράκη, η οποία παραδόθηκε από την κυβέρνηση της Επαναστάσεως του 1922 (Πλαστήρα - Γονατά - Φωκά), δόθηκε στην Ελλάδα με συνθήκη και αποτελούσε ελληνικό έδαφος. Η εκτέλεση των Εξι έγινε για καθαρά πολιτικούς λόγους, δηλαδή για να εκτονωθεί η αγανάκτηση του κόσμου από την κακή διαχείριση της μικρασιατικής υποθέσεως, η οποία και οδήγησε στην Καταστροφή. Όμως η ανουσία μιας κυβέρνησης δεν συνιστά εσχάτη προδοσία. Η προκείμενη απόφαση του Αρείου Πάγου συνιστά αποκατάσταση της αλήθειας αλλά δεν αποτελεί έκπληξη για όσους γνωρίζουν τι έγινε τότε.

Ο Θ. Βερέμης είναι πρώην πρόεδρος του Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας

Ναι, να ξαναγράψουμε την Ιστορία μας, αλλά όχι στα δικαστήρια

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ**

Η ειδηση κυκλοφορούσε εδώ και αρκετό καιρό. Ο εγγονός του κυκλαδίτη πολιτικού Πέτρου Πρωτοπαδάκη, ενός από τους Εξι που καταδικάστηκαν από επαναστατικό στρατοδικείο ως υπεύθυνοι της Μικρασιατικής Καταστροφής και εκτελέστηκαν με συνοπτικές διαδικασίες, είχε προσφύγει στη Δικαιοσύνη και ζητούσε την ακύρωση της καταδίκης του προγόνου του και την απόλυση της κατηγορίας της εσχάτης προδοσίας. Προχθές το αρμόδιο τμήμα του Αρείου Πάγου με απόφασή του (κατά πλειοψηφία), φαίνεται να δικάωσε τον εγγονό Πρωτοπαδάκη και απέδωσε λευκό στην ελληνική κοινωνία τον μακαρίτη πρόγονό του, έπειτα από οδύνητα οκτώ ακριβώς χρόνια στιγματισμού και απαξίας.

Δεν ξέρω πώς πρέπει να αντιδράσει κανείς σε αυτή την περιέργη, ασφαλώς πρωτότυπη και οπωσδήποτε μακάβρια υπόθεση. Βέβαια, η νομική της πλευρά δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο σχολιασμού από έναν μη νομικό και φυσικά δεν πρόκειται να γίνει εδώ κάτι τέτοιο. Αλλωστε, μια υπόθεση που εκδικάζεται από ένα τμήμα του Αρείου Πάγου έχει μηδανικές πιθανότητες να νοσηθεί νομικά, πέραν φυσικά από το ενδεχόμενο του ανθρωπισμού λήθους.

Αλλά και η πρόθεση του εγγονού Πρωτοπαδάκη να αποκαταστήσει τη μνήμη του παππού

του, όσο και να φαίνεται δυσνόητη ή, ακόμη, και να προκαλεί σε κάποιους εθνική οδύνη, έχει και αυτή την εξήγησή της. Η οικογενειακή αλληλεγγύη, έστω και στις συνθήκες παρακμής του οικογενειακού θεσμού που ζούμε σήμερα, έχει μια θέση ακόμη στις ελληνικές αρχοντικές οικογένειες που οι απόγονοί τους προσπαθούν να διαφυλάξουν άθικτο ή να αποκαταστήσουν το συμβολικό κύρος τους. Κάτι δηλαδή σαν τους Μορμόνους που (ανα)βαπτίζουν τελετουργικά τους προγόνους τους με την ελπίδα ότι θα τους εντάξουν στη νέα τους θρησκεία και θα τους εξασφαλίσουν την αιώνια ζωή.

Εχω την εντύπωση ότι η πράξη της προσφυγής στη Δικαιοσύνη, και μάλιστα στο Ανώτατο Δικαστήριο της χώρας, στερείται νοήματος αφού ούτε κάποιο κατώτερο δικαστήριο της τακτικής Δικαιοσύνης είχε επιβάλει την ποινή ούτε ενδεχόμενο θεραπείας της αδικίας αποφάσεως εκκρεμούσε.

Αλλωστε στο επίπεδο της επιστημονικής ιστοριογραφίας, αλλά και σε εκείνο της δημόσιας ιστορίας γενικώς, το ζήτημα αυτό έχει εξομαλυνθεί ολσχερώς. Ουδείς θεωρεί ή αποκαλεί σήμερα τους Εξι «προδότες» με την τρέχουσα, απαξιωτική σημασία της λέξης ούτε η αναφορά στη Μικρασιατική Καταστροφή εντοπίζεται στα πρό-

σπά τους. Βεβαίως το Στρατοδικείο, η συνοπτική δίκη, η καταδίκη και η εκτέλεση αναφέρονται διεξοδικά στη βιβλιογραφία, αλλά χωρίς ηθική απαξίωση και πάντοτε στο πλαίσιο της στρατιωτικής ή της λαϊκής οργής, δηλαδή των έκτακτων συνθηκών που πλαισίωσαν τις τραγι-

“Ουδείς θεωρεί ή αποκαλεί σήμερα τους Εξι «προδότες» με την τρέχουσα, απαξιωτική σημασία της λέξης ούτε η αναφορά στη Μικρασιατική Καταστροφή εντοπίζεται στα πρόσφατα

κές ημέρες της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Προς τι λοιπόν η προσφυγή και προς τι η απόφαση που από άλλους κρίθηκε απορηπτική και από άλλους αθωωτική; Η απάντηση είναι ασαφώς δύσκολη. Αλλωστε, μπορεί εύκολα να σκεφτείται κανείς οκοπιμότητες εκεί όπου μπορεί να έχει εμφολωθεί μια νομική ταλαιπωρία.

Προτείνω λοιπόν να σκεφτούμε λίγο διαφορετικά. Να ξεχάσουμε τη νομική της διάσταση και να δούμε πώς μπορεί να λειτουργήσει μια τέτοια υβριδική υπόθεση στις σημερινές συνθήκες του ιστοριογραφικού αναθεωρητισμού, που αρχίζει να διαδίδεται στον δημόσιο χώρο. Πράγματι ιδεολογικά «απελευθερωμένοι» μελετητές αναζητούν και καταγράφουν τα «εγκλήματα» των πο-

λιτικών και κοινωνικών συγκρούσεων του 20ού αιώνα που διαπράχθηκαν, κυρίως και πρωτίστως, από την ευρύτερη αντιεξιά παράταξη, από τους βενιζελικούς και τους εγγιγμένους των έως τους μαρξιστές επαναστάτες του ΚΚΕ. Θεωρώντας μεροληπτική την μέχρι τώρα ιστοριογραφική μας παραγωγή, φαντασιώνονται μια παντοδύναμη αριστερή κυριαρχία που πρέπει να καταλυθεί. Μόνο που η απόπειρά τους είναι επιλεκτική και ανιστόρητη. Οι νεκροί των εθνικών πολιτικών και κοινωνικών αγώνων είναι πολλοί και το πένθος δεν ήταν ισότιμο για όλους. Οχι λοιπόν περισσότερο δημόσιο πόνο για επιλεγμένους νεκρούς. Αλλά η αναθεωρητική τους απόπειρα είναι και ανιστόρητη.

Στον βραχύ χρονικό ορίζοντα των μελετών τους, η πολιτική και κοινωνική βία μετατρέπεται σε ηθική ελάττωμα της «Αριστεράς» που καλείται έτσι να καθίσει στο περιθώριο και να τιμωρηθεί για τα αρμάρημά της. Δειά αλλά επίμονα ένας συντηρητικός αναθεωρητισμός από λίγους πανεπιστημιακούς και περισσότερο περιέργους ιεράρχες θέλει να ξαναγράψει την Ιστορία μας ή καλύτερα να την αψήσουμε άθικτη, όπως ήταν εκεί που την βρήκαμε όσοι αποπειραθήκαμε να την ξαναγράψουμε. Όπως και να έχουν τα πράγματα, εμείς θα επιμένουμε. Ναι, να ξαναγράψουμε την Ιστορία μας αλλά όχι στα δικαστήρια.

Ο ιστορικός Βασίλης Παναγιωτόπουλος είναι ομότιμος διευθυντής ερευνών στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών